THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD.
251 - 253 Queen Street West — Telephone Adelaide 3867
Subscription Rates — $5.00 Per Year
Single Copy — 2 Cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ontario January 22nd. 1913.

קאנאדע איז הפנים קיין אויסנאהם ניט

קאנאדע איז הפנים קיין אויסנאהם ניט. ווייל אויך אין די פאראייניגטע שטאאטען קומט ווי עס ווייזט אויס פאר דאס זעלבע. ביי אונז אין קאנאדע הערשט א מין מאדנע אפאטיע בנוגע דעם קאנאדיש - אידישען קאנגרעס.

און וואס איז אין די פאראייניגטע שטאאטען?

קנאפע צוויי וואכען זענען פארבליבען ביז צום טאג, ווען עס וועט ערעפענט ווערען די צווייטע סעסיע פונ'ם אמעריקאניש אידישען קאנגרעס. און וואס איז צו זעהען?

קיינער אינטערעסירט זיך ניט מיט דעם. און קיינעם קימערט עס ניט, צי די סעסיע וועט זיך יא צוזאמענקומען אדער ניט. מיט וואס זי וועט זיך באשעפטיגען, אדער וואס מען דארף פון דער סעסיע ערווארטען.

אפילו די אידישע פרעסע פון די פאראייניגטע שטאאטען, וועלכע האט מיט קליינע אויסנאהמען אזוי מוטיג געקעמפט פאר'ן אידישען קאנגרעס, באשעפטיגט זיך יעצט כמעט ווי גאר ניט מיט דעם. און עס פיהלט זיך דארטען גאר ניט, אז דאס אמעריקאנער אידענטום געפינט זיך ערב דער צווייטער סעסיע פונ'ם אידישען קאנגרעס.

דא ווי דארט ליידעט די קאנגרעס - זאך פון איין צרה, פון דער אפאטיע. וועלכע הערשט, און כל זמן עס וועט ניט געפינען ווערען דער מיטעל ווי אזוי צו באפרייען זיך פונ'ם כשוף - קרייז, וועט דער ערפאלג פון דער קאנגרעס אידעע מוזען זיין א באדענקטער.

עס איז אלענפאלס די העכסטע צייט צו זוכען די לעזונג צו דיעזער פראבלעם.

די גרוסען פון יענער זייט ים.

אלע דערצעהלען ווי וועגען איינס און דאס זעלבע. פון וואנען דער גרוס זאל ניט קומען, וועלבע פרוואן עס זאל איהם ניט ברענגען, אפילו די געשריעבענע גרוסען — אלע דערצעהלען זיי וועגען איינע און די זעלבע זאך. ניט נור גרייטען זיך גאנצע אידישע משפחות אויסצוואנדערען. נאר אין וועג ארייין גרייטען זיך ממש גאנצע קהלות. מען הארט נאר ביז וואנען די וועגען וועלען געעפענט ווערען. און ווי איינער פון די געקומענע שלוחים פון יענער זייט ים. גיט עס איבער אין זיין שפראך, ווארט מען אויף דעם, „אז די וואנט פון שפיזען און אייזען זאל אוועקגענומען ווערען. און מען זאל קענען ארויסקריכען פון דער שטייג, אין וועלכער מען איז פארשפארט געווארען".

דאס צושטערטע און הרוב געווארענע לעבען פון יענער זייט ים לעבט מיט דער איינציגער האפנונג, אז די בעסערע טעג וועלען זיך פאר זיי אנהויבען דאמאלסט, ווען די וואנט פון אייזען וועט אוועקגענומען ווערען און מען וועט ענדליך קענען פאהרען.

און אין אזא צייט, ווען מיליאנען אידען חלומ'ן פון אויסוואנדערען, חלומ'ן דערפון, ווייל זיי זענען דערצו געצוואונגען פון דער איצטיגער לעבענס - נויט. און דער זעלבער צייט באשעפטיגט מען זיך ביי אונז מיט וועלען פעסטשטעלען א צאהל, וויפיעל אידישע אימיגראנטען עס זאלען זיך קענען באזעצען יעהרליך אין ארץ ישראל.

פון איין זייט ווילדעוועט דאס העלישסטע פייער און די גרעסטע אכזריות, און אויף דער צווייטער זייט וויל מען מיט קאלטער לאגיק אויס-חשבונ'ען, עס זאל חלילה אן אנגעקומענע פאמיליע ניט אויספעהלען קיין נאכטלעגער, און אזוי ווי מען קען עס ניט פארהיטען, ווייל מען צוליעב זיכערקייט וועגען אין גאנצען פארהאקען די טירען. און בלויז אפען לאזען קליינע שפאלטען פאר די, וועלכע וועלען זיך דורך זיי קענען דורכשפארען.

ווען א הונגעריגער בעט ביי א הונגעריגען ברויט, וועט ער זיך ניט אויסקשטעלען חשבונ'ען, וויפיעל ביסען ער זאל איהם געבען, און ער זאל אזוי לאנג רעכענען, ביז וואנען דער צווייטער וועט די נשמה אויסהויכען, אויב ער קען איהם געבען, וועט ער עס איהם געבען זאפארט, ווייל איין הונגעריגער קען פיהלען מיט א צווייטען. אנדערש איז אבער מיט'ן זאטען, וועלבער שרעקט זיך, טאמער גיט ער צו פיעל.

און אין דער ראליע פון דיעזע זאטע ווילען מיר זיך יעצט אויפשטעלען.

זאלען מיליאנען אידען אונטערגעהן, זאלען זיי אויסגעקוילעט ווערען אין די שחיטות, אבי אונזער רעכענונג זאל שטימען, ער זאל חלילה קיין טעות אינ'ם חשבון ניט זיין.

וואס פאר א ראליע שפיעלען מענשליכע לעבענס, ווען די ציפערן מוזען צוערשט שטימען.

און דאס הייסט מען אן רעאל - פאליטיק.

מען דארף ניט ענטוישט ווערען

אויב די זונטאג'דיגע פארזאמלונג, וועלכע די היגע אוקראינער אידען האבען איינגערופען איז ניט געווען יענער ערפאלג, וועלכען זי האט געדארפט זיין. דארף עס אבער ניט זיין קיין ענטמוטיגונג פאר ווייטערדיגער ארבייט, און טעטיגקייט.

דאס לעבען האט נאך אלעמען ניט נור הויזען, נאר אויך דערנער, און מען קען ניט ערווארטען אז אלע מאהל זאל זיין זונענשיין.

אויב די זונטאג'דיגע אונטערנעהמונג האט ניט געבראכט דאס, וואס זי האט געדארפט ברענגען, דארף עס נאר מיינען ווייטערדיגע ענערגיע פאר אנדערע ארבייטען, וועלכע זאל זיך יא קרוינען מיט ערפאלג.

און דער הילפס - ארבייט טאר מען ניט וויסען פון אזא זאך ווי מידקייט.

די עקאנאמישע צוקונפט פון די פוילישע אידען

פון דר. יוסף טענענבוים.

דער אידישער האנדעל אין פוילען איז איבערפילט. אזוי איז עס געווען אין צייט פונ'ם קריעג, און נאך מעהר האט זיך דיעזע לאגע ענטוויקעלט איצט, נאכ'ן קריעג. דאס מוזען מיר געדענקען, ווען מיר ווילען איצט העלפען אין בעסערען די לאגע. מיר ווילען אין קורצע ווערטער איבערחזר'ען די אורזאכען פון דיעזער לאגע. מען קען דיעזע אורזאכען צוטיילען אין פאליטישע און דין - עקאנאמישע.

וועגען דער פאליטישער זייט פון דער פראגע האבען מיר שוין געזאגט, אז די באיקאט - באוועגונג אין פוילען איז אן אומגליק פאר פוילען גופא. זי שטעלט אין געפאהר איהרע עקאנאמישע און אזוי ארום אויך איהרע פאליטישע זעלבסט - שטענדיגקייט. פוילען מוז פאר איהרע אייגענע אינטערעסען האבען די גרויסע עקאנאמישע פעהיגקייטען פון די אידען, און דארום מוז זי העלפען און שיצען די אידען. דאס איז אזוי קלאהר און לאגיש-ריכטיג, אז ס'איז צו האפען, אז דיזע נייע מלוכה וועט ענדליך ארויסשטעלען קלוגע און פאטריאטישע פאליטיקער, וואס וועלען דורכפיהרען א אידען - פריינדליכע פאליטיק, אפילו געגען דעם ווילען פון דער שווארצער רעאקציע. וואס פריהער עס וועט געשעהן — אלץ בעסער פאר פוילען. און ווען עס וועט קומען די צייט אין פוילען, אז ביי יעדער רעפארם, אדער אירגענד אן עקאנאמישען געזעץ וועט מען זיך ניט רעכענען מיט די אינטערעסען פון איין קלאס, נאר מיט די אינטערעסען פונ'ם גאנצען לאנד און אלע איינוואוינער, דאן וועט די איבערפילונג פונ'ם אידישען האנדעל במילא שוואכער ווערען.

אין די עקאנאמישע אורזאכען צו דער איבערפילונג פונ'ם אידישען האנדעל איז שולדיג די שוואכע ענטוויקלונג פון אנדערע בערופען. דורך קינסטליכע מיטעל איז דער אנטייל פון די אידען אין דער אינדוסטריע און לאנדווירטשאפט זעהר קליין, און א קלוגע רעגירונג וואלט דא געקאנט פיעל אויפטאן. אידישע סאציאל - פאליטיקער האבען דאס שוין לאנג געפאדערט. מען מוז איבערפיהרען א טייל פון די אידישע הענדלער אין אנדערע בערופען.

ווי אזוי קאן דאס געמאכט ווערען?

דאס איז איצט לייכטער דורכצופיהרען אלס צו אירגענד אן אנדער צייט. דער קריעג און זיינע פאלגען האט דאס אידישע עקאנאמישע לעבען אזוי געבראכען, אז ס'איז איצט ניט אזוי שווער איבערצופיהרען א טייל אידען אין אנדערע בערופען. אלץ איז איצט רויה - מאטעריאל, און מען קען בויען און זיך צופאסען צו די פאדערונגען פון דער מאדערנער צייט. דיעזע פראגע איז שוין ענג פערבונדען מיט אונזער גאנצער רעקאנסטרוקשאן - פלאן. אט איז א גוטער ביישפיעל: —

אין גאליציען זיינען בערך אכצעהן טויזענט אידישע הייזער צושטערט. צעהנדליגע טויזענטער אידישע פאמיליעס מוזען לעבען אין לעכער, קעלער, טרענטשעס אדער בכלל אונטער דעם פרייען הימעל. פיעלע, פיעלע בעצאהלען דער פאר מיט זייער לעבען אדער געזונטהייט. ווען עס זאל געלינגען צו פעראינטערעסירען אמעריקאנער קאפיטאל דיעזע הייזער וויעדער אויפצובויען, — און דאס איז די אויפגאבע פון דער גאליציאנער קאמיסיע, וואס געפינט זיך איצט אין אמעריקא — וואלטען זאפארט הונדערטער טויזענטער געהאלפען געווארען. אז מען וועט אנהויבען צו בויען וועלען באלד אויפלעבען פיעלע אינדוסטריען — די אלע אינדוסטריען וואס לעבען פון בוי - ארבייט — און דער רוב פון זיי געפינט זיך אין אידישע הענד. זיי וועלען וויעדער אנהויבען צו ארבייטען, ווייל זיי וועלען באקומען בעשטעלונגען. אויסער דעם וועלען פיעלע אידישע בעלי-מלאכות ווי: רינטער, קארפענטער א. ז. וו. ווי אויך פשוטע ארבייטער געפינען ארבייט און בעשעפטיגונג, און וועלען אוועקווארפען זייער איצטיגע בעשעפטיגונג — מעקלעריי און קליין - קרעמעריי.

דא געווינט וועט זיין א דאפעלטעס. ווייל דורך דעם, וואס אזא גרויסער טייל פון די אידען וועט באקומען פרנסה, וועלען זיי קענען ווערען גוטע קויפער און די לאגע פונ'ם קרעמער וועט אויך פערבעסערט ווערען.

דיעזער רעקאנסטראקשאן - פלאן האט ניט נאר א ריין אידישע בעדייטונג, זאנדערען איז ער אויך וויכטיג פון א ריין אמעריקאניש - עקאנאמישען שטאנדפונקט. מיר ווילען עס דא אין קורצע ווערטער ערקלעהרען.

די וועלט - האנדעל לעבט איצט דורך דעם שווערסטען קריזיס. אין די מערב - לענדער געפינט זיך אן איבערפלוס פון אינדוסטריע ארטיקלען פאר וועלכע עס הערשט א גרויסער מאנגעל אין מזרח - אייראפא. אבער צוליעב דער געפאלענער וואלוטא, צוליעב דעם וואס דער ווערט פונ'ם מזרח - אייראפעאישען געלד פאלט מיט יעהען טאג איז אונמעגליך פאר די לעצטע לענדער עפעס צו אימפארטירען. נאך מעהר, מיר זעהען אפילו די זעלטענע און אונגלויבליכע ערשיינונג, אז די לענדער וואס ליידען דעם גרעסטען מאנגעל עקספארטירען נאך זייערע סחורות אין די לענדער וואס האבען אלץ אין א פולער מאס. דאס בעווייזט, אז די מערב - לענדער, ספעציעל אמעריקא, ניט קוקענדיג די נידריגע וואלוטא דערלאזט ניט, אז די מזרח-לענדער זאלען עס עפעס קויפען או, זיי מוזען זיך בענוגענען מיט אלערליי סאבסטיטוטס, און די ריכטיגע איבער - זעעישע לענדער ווערען דערשטיקט אין זייער אייגענע פעטקייט, און דאס איז א אורזאכע צו די פיעלע סאציאלע אומארדנונגען, פון וועלכע די עקאנאמישע וועלט ליידעט איצט.

דיעזע ערשיינונגען זיינען וויכטיג נאך פון אן אנדערען שטאנדפונקט, ווייל אין די מזרח - אייראפעאישע לענדער וועט באלד נאכ'ן פאליטישען שלום ענטשטעהען אן עקאנאמישער קאנקורענץ - קאמף. דארט ליעגט דער שליסעל צום וועלט - האנדעל, און ווער עס פארשטעהט איהם צו בענוצען וועט אויך בעקומען זיין חלק אין דער גאלדענער עקאנאמישער צייט, וואס מוז קומען. אט צוליעב דעם מוז יעדעס לאנד זיך דארט בעצייטיג פערשאפען עקאנאמישע פאר-פאסטענס. ספעציעל איז דאס וויכטיג אין פוילען, וואס ליעגט ביים אריינגאנג צו די מזרח - לענדער, און פון דאנען איז מעגליך זיך צו פארשפרייטען איבער'ן גאנצען מזרח.

דיעזע פאר-פאסטענס קענען געשאפען ווערען אין פוילען דורך דעם אויפבוי פון א גוטער אינדוסטריע. זעלבסטפארשטענדליך רעדען מיר דא וועגען א אידישע אינדוסטריע, ווייל די אידען האבען אויף דיעזען געביעט געהאט די פיהרונג ביז איצט. זיי זיינען איצט אויך פעהיג צו טון די עקאנאמישע פיאניער - ארבייט אין מזרח - אייראפא. אהן די אידען קאן דאס עקאנאמישע לעבען אין מזרח - אייראפא ניט וויעדער - אויפלעבען, און ווער עס העלפט די דארטיגע אידען, העלפט אויך דעם גאנצען מזרח - אייראפא, דעם גאנצען וועלט - האנדעל, זיין אייגענעם לאנד, ווייל די איצט - געהאלפענע, וועלען שפעטער קאנען פיעל אבדיענען אויפ'ן עקאנאמישען געביעט פון וועלט - האנדעל.

איבער דער בעדייטונג פון וויעדער-אויפלעבונג פון דער אידישער לאנדווירטשאפט וועלען מיר דא ניט רעדען אויספיהרליך. עס איז קלאהר אז דורך אזא ארבייט פערשטארקט זיך די עקאנאמישע לאגע פון די אידען און זי ווערט נארמאלער. מיר ווילען נאר מוסיף זיין, אז די פוילישע אידען בכלל און די גאליצישע בפרט האבען ארויסגעוויזען א גרויס אינטערעס פאר לאנדווירטשאפטליכע ארבייטען נאך אין דער צייט פון פאר'ן קריעג. און האבען בעוויזען גרויסע פעהיגקייט אויף דיעזען געביעט.

בעטראכט מען די פראגע וועגען דער צוקונפט פונ'ם אידיש - עקאנאמישען לעבען אין פוילען פון אט דעם שטאנד - פונקט, זעהט מען, אז עס איז דא די מעגליכקייט צו פיהרען דעם אידישען האנדעל אין פוילען אין די ריכטיגע וועגען — צו א גוטער צוקונפט. דער ערפאלג איז דאן זיכער. דורך דירעקטע הילף פון קרעדיט, דורך הילף פאר די אידישע קאאפעראטיוון, דורך הילף פאר פאך - בילדונג קאן געשטארקט ווערען דער אידישער האנדעל און קען פולשטענדיג געלעזט ווערען די פראגע וועגען דעם אידיש - עקאנאמישען לעבען אין פוילען.

דאס וועט אויך זיין א ברכה פאר דער אויפלעבונג פון דער וועלט - ווירטשאפט.

„א היימישער גרוס"

(א באזוך ביי די נאר וואס אנגעקומענע אידישע אימיגראנטען).

פון ה. מ. קירשענבוים

פון מויל צו מויל האט זיך שבת א גאנצען טאג צוטראגען די נייעס, וועגען זעכציג אידישע פרויען, וועלכע זענען בשלום אנגעקומען אין טאראנטא. איבעראל האט מען גערעדט וועגען די נאר וואס געקומענע „גרינע".

גרינע!

ווי לאנג האט מען שוין אזעלכע ניט געזעהן, וויפיעל יאהרען זענען שוין פאריבער זייט מען האט א געקומענעם פון מזרח אייראפא ניט געזעהן, און דערפאר האבען די נאר - וואס געקומענע אזא שטימונג ארויסגערופען.

— געזעהען די גרינע?

— געוועזען ביי די גרינע?

— געהערט וואס די גרינע דערצעהלען?

אזעלכע און עהנליכע פראגען האט מען געהערט איבער דאנדעס, עליזאבעט ט'ראלי און טשעסטנאט סטריט.

און איך האב באמת געוואלט א בליק טון אויף די גרינע, וועלכע זענען פון די ערשטע געוועזען צו פארלאזען דעם אידישען יאמער - טאל, דאס שפאניען פון יאהר נייגצעהן הונדערט און צוואנציג, און זיך אריינכאפען קיין קאנאדע.

דער גאנצער אידישער קווארטאל האט געטומעלט מיט די גרינע. איבעראל האט מען נאכדערצעהלט וואס מען האט פון זיי געהערט, און דורכגעהענדיג 190 דאנדעס סטריט, האב איך מיך פאר א וויילע אריינגעכאפט, אפצונעהמען א גרוס פון ראדאם.

דורכגעהענדיג אפ הויכט סטאר בין איך אריין אין א צימער, וואו עס האבען זיך געפונען דריי נאר-וואס געקומענע פרויען פון דריי פארשיעדענע שטעדט ראדאם, ליפסק (ראדאמער גובערניע) און לאדז.

בלויז א בליק אויף די געקומענע, האט מיך איבערצייגט, אז דער היינטיגער אימיגראנט איז מעהר ניט קיין גרינער, און אנשטאט קומען אהער, ווי דער אמאליגער אימיגראנט איז געקומען פול מיט זארג און דאגות, וואס וועט ווייטער זיין, קומען זיי מיט דעם האפנונג, אז אלעס איז פאר זיי גרייט, און אז די, וועלכע ברענגען זיי אהער, האבען שוין פארזארגט אז עס זאל זיי גארניט פעהלען.

זייערע אייגען דערצעהלען וועגען א ים מיט ליידען, צרות און עלענד, און קומענדיג אהער שאקלען זיי פון זיך אלעס ארונטער, און ווילען פון דער אלטער היים זיך גאר ניט דערמאהנען.

די דריי פרויען זענען געווען געקליידעט זעהר שעהן, טאקע מיט היימישע קליידער, און זייער דערצעהלען פון דעם אמאליגען פוילען, רופט בלויז ארויס א דורכפליהענדען פונק וועלכער גיט א בלישטש ביי זיין ערשיינען, און לעשט זיך באלד אויס.

— פוילען.

בלויז דאס ווארט רופט ביי זיי ארויס א ביטערען שמייכעל. זיי שאקלען זיך אפ דערפון, ווי וועלענדיג אויסמיידען עס. פוילען — נאך וואס עס דערמאהנען?

אויף מיין פארלאנג, נאטורליך ניט וויסענדיג אז איך בין א צייטונגס - מאן, האבען זיי מיר דערצעהלט, וועגען די גרויסע האנדעלס שטעדט ראדאם און לאדז. דאס זיי זענען מעהר ניט דאס, וואס געוועזען אמאל, און ווי אומגליקליך מיין געבורט - שטעדטעל ליפסק איז היינט.

ראדאם און לאדז, די צוויי גרויסע שטעדט האבען בלויז פארלוירען זייערע געשעפטען. עס זענען רואינירט געווארען די פאבריקען, די גרויסע מעבעל פאבריק וועלכע האט באשעפטיגט הונדערטער ארבייטער איז אפגעווישט געווארען פון דער ערד, די מענשען שטאמען וועלכע זענען פארשלונגען געווארען יעדען פריה - מארגען אין די פאבריקען ביים אלטען מארק אין לאדז, און ערשט אויסגעשפיגען געווארען, ווען די זון איז אוועק זיך טובל'ן אינ'ם וואסער, דרעהען זיך יעצט ארום ווי שאטענס, ארום די רואינירטע געביידעס. אבער מיין געבורטס - שטעדטעל ליפסק. די נידריגע הייזלאך מיט די שטענדיג פארהאוועטע חסידים, זענען מעהר ניט פארהאן.

דרייצעהן הייזער געבליבען — פון גאנצען מארק פון פיער לאנגע צייליען מיט אידישע געשעפטען מיט אידישע וואוינונגען, וואו עס האבען געהאט זייער היימען הונדערטע אידען, זענען אין גאנצען דרייצעהן געבליבען. — ד ר י י צ ע ה ן הייזער, און אויך אין די דרייצעהן קען מען ניט וואוינען.

דאס בית המדרש, די גרויסע שעהנע שוהל, ניטא מעהר, און ער — דער שטאלצער אלטער שמואל - שמש, וועלכער האט שטענדיג געהיט דעם נר תמיד אז ער זאל חס ושלום ניט אויסגעהן, איז דערשטאכען געווארען, פארטיידיגענדיג די שוהל, פון די ציוויליזירטע כוליגאנעס.

א שווערד פון דער ראדא - פאלסקא האט מיט זיין בלוט באשפריצט דאס ארון קודש, וואו ער האט פון אימער דער ווין אויף קידוש געהאלטען, און פון וועלכען ער האט מיך פיעל מאהל מיט צו זיין געגעבען.

מיינע בליקען זענען צו דער ערד געפאלען. איך האב מיך פארשעהמט, און זיך צוזאגענט, אויף דעם חורבן פון מיין שטעדטעל, וואו מען האט קיינמאהל ניט געוואוסט פון קיין באהנען, און פון עלעקטריציטעט און פלוצלונג האבען [illegible] עסטריבעה אפעקירט, די ציוויליזאציע האט פון הימעל מיט באמבעס געהערגעט, און דאס באפרייטע פאלק, האט מיט דער הילף פונ'ם משחית געשאכטען און גערויבט אהן אויפהער.

די קלענערע שטעדטלאך האבען פיעל מעהר געליטען ווי די גרויסע. פרובירט מיך טרייסטען די ראדאמער פרוי. און אונזער — א ו נ ז ע ר ? ראדאם איז אלעס ווי געוועזען, אויסער דער וואקזאל וועלכער איז צושאסען געווארען, האט מעהר קיין מלחמה שאדענס ניט [illegible]סירט.

— אבער, דערצעהלט ווייטער [illegible] יונגע סימפאטישע מיידעל, פון מיין [illegible] בודפעשטעדטעל, — ווי אפגע[illegible] אלעס איז געווארען, און וואו עס הא[illegible] יעצט אזא כאאס און צושטאנד, פון דערקענענדיג זיך זעלבסט.

— מיר האבען ניט געגלויבט [illegible] מענשען קענען שטארבען פאר [illegible] אבער מיר האבען עס געזעהען, שטא[illegible] פון הונגער איז א קלייניגקייט. [illegible] האן נאך פיעל ערגערס, נאך פיעל דערליבעס, ווי א הונגער טויט.

טויזענטער מענשען ווארטען, זיך צו באפרייען פון דעם באפרייטען לאנד. יעדער טאג איז פאר זיי אן אייביגקייט, וועלענדיג זיך ארויסראטעווען פון דעם אידישען גלות - לאנד, די שוועריגקייטען זענען אבער אזעלכע, דאס נאר קלוגע און - גענוג פארשטענדליכע, וועלכע קויפען עטליכע וואכען צו די נייע פוילישע דערהויבענע פאנעס - כוליגאנעס קענען באקומען אן אויסוואנדערונגס שיין.

איינע פון די פרויען, האט מיר געצייגט דעם נייעם מין פאספארט פון דער „רעפובליקא - פאלסקא", וועלכע האט א פונקט צווישען אנדערע פונקטען, אז די ארויספאהרענדע פרוי פארפליכטעט זיך מעהר ניט צוריק צו קומען קיין פוילען ווי לאנג זי וועט לעבען.

אט ווי אזוי דער פונקט לעזט זיך.

פרוי . . . פארלאזט פוילען קיין טאראנטא — אויף אייביג.

און די פרוי ערקלערט מיר, אז די ערשטע זאך ביים אויסשרייבען אן ערלויבעניש אויף ארויסצופאהרען איז דאס פונקט. — צו מען פארלאזט פוילען אויף אייביג ?

דאס באקומען א פאספארט נעהמט פון פיער ביז זעקס וואכען, און ערשט דאמאלסט הויבט זיך אן א פראגע [illegible] פאהרען און ווי אזוי ?

די גרענעץ וועלכע די געקומענע האבען געדארפט איבערגעהן אין [illegible] „פויזען" און ביים גרענעץ האבען [illegible] האט שוועריגקייטען מיט זייערע [illegible] פארטען.

אין אנטווערפען וואו זיי האבען [illegible] געדארפט אויפזעצען זיך אויף דער [illegible] האבען זיי געטראפען הונדערטער [illegible] פוילישע יונגע לייט, וועלכע דרעהען דארט ארום ניט וויסענדיג וואס צו טון און צו קענען אריבער קומען אינ'ם [illegible] לאנד.

פון די לעצטע מעשים תעתועים [illegible] פוילען, ווילען זיי ניט ריידען. [illegible] רופט ביי זיי ארויס אן עקעל דאס [illegible] גאנגענע. און זיי ווילען זיך דאס [illegible] דערמאהנען.

די געקומענע אימיגראנטען, [illegible] זעכציג אין צאהל, זענען נעמאהרען [illegible] פוילען ביז טאראנטא ארום פיער וו[illegible] צייט. און זענען דא באגעגנט בע[illegible]רען פון זייערע קרובים און פריינד.

די געקומענע האבען אויך איבער[illegible] מיט זיך פיעלע גרוסען [illegible] אידען, וועלכע האבען [illegible] יענער זייט ים.

שפיעלט זיך ניט מיט'ן טייוועל

(פעליעטאן)

פון זקן גדול.

איהר שפיעלט זיך מיט'ן שטן! ווען איהר וואלט אמאל באטראכט ווי עס געהער צו זיין וואס פאר א וויכטיגע פערזענליכקייט דער שטן איז, וואלט איהר ניט גערעדט פון איהם אזוי גלייכגילטיג, ווי, למשל ווען איהר זאגט „געה צום טייוועל" אדער „האב דיך דער טייוועל" וכדומה. פון א דעמאקראטישען שטאנדפונקט האט ער געווים א גוואלטיגע מעהרהייט, ווייל לכל הפחות ניין צעהנטעל פון גרויסען עולם געהערען צו זיין פארטיי.

מ'דארף אויך ריידען מיט מעהר דרך ארץ פון טייוועל דערפאר וואס ער איז אזא געשייטער ביזנעסמאן און האט געמאכט אזא ריעזיגען סוקסעס פון זיין אונטערנעהמונג. ער האט אנגעפאנגען זיין ביזנעס אין דער אונטערוועלט, ווי מיר ווייסען, נאך א שרעקליכע מפלה וואס ער האט ערליטען אין זיין מרידה געגען רבונו של עולם. ער איז ארונטערגעשליידערט געווארען אויף דר'ערד אהן א סענט אין פאקעט. אלץ וואס ער האט פארמאגט איז געווען זיין טייוועלשער שמייכעל, א פאר יונגע הערנער, און עק ווי א שלאנג און געשפאלטענע קאפיטעס. איין אייגענע בעקעלע א יאהר האט ער געקראגען פאר זיין אונטערשיצונג, און דאס איז געווען דער „שעיר לעזאזל" וואס מ'פלעגט איהם צושיקען אלע יום כפור. און דאך — זעהט וואס פאר א סוקסעס ער האט געמאכט אין דעם מענעדזשמענט פון גיהנום!

ער האט זיך געמאכט פאר א פריג [illegible]

ציס צו זאגען אימער דעם אמת — סיידען ער פיהלט, אז א ליגען וועט בעסער דיענען זיין צוועק. אלס א ביזנעס-פאליסי איז דאס בדרך כלל אנגענומען אין די פיינסטע פירמעס. ביי די בכבוד'סטע סוחרים און אויך אדווערטייזינג מען. דאקטוירים און לאיערס האלטען געוועניגער פון דעם טייוועלס פאליסי, ווייל זאגען דעם אמת שטימט ניט אימער מיט די אינטערעסען פון זייערע פראפעסיעס.

דער טייוועל פיהרט זיין ביזנעס אויף א שטרענג אינטערנאציאנאלען דעמאקראטישען שטייגער. ער האט קיינע געזעצע פאר די באשריינקונג פון איינוואנדערונג. אלע זיינען ווילקאמע, גלויביגע ווי ניט גלויביגע, פון אלערליי קאליבער אדער צושטאנד אין לעבען.

ער איז געווען דער ערשטער פריידענקער פון רעליגיעזע, פאליטישע און מעדיצינישע פרייהייט. ער איז געווען דער ערשטער ראדיקאלער רעוואלוציאנער צו פריידיגען רעוואלוציע, ווען ער האט געהאלטען זיין לעקטשור צו אונזער מאמע חוה מכח דעם עפעל פון עץ הדעת.

ער האלט זעהר שטארק פון גוטע אייסברוקירטע וועגען. דעם וועג צו זיין מלוכה האט ער אויסגעפלאסטערט מיט „גוטע כונות". אזוי דאס עס איז זעהר לייכט אהין צוצוקומען.

ער איז געווען דער ערשטער פע- [illegible] רענגאג. ער האט זיך גענומען פאר מאמע חוה'ס ערציהונג נאך איידער זי איז געווען א וואך אלט, און זייט דאמאלס האט ער ניט פארנאכלעסיגט די ערציהונג פון איהרע דורות.

ער איז געווען דער ערשטער אויגען דאקטאר, ווי עס שטעהט אין בראשית, אז די אויגען פון אדם און חוה זיינען געעפענט געווארען אזוי גיך ווי זיי האבען געפאלגט זיין עצה.

ער איז געווען דער ערשטער לופט פליהער אויף אונזער ערד, דען ווען דער באלעבאס פון אלע וועלטען האט איהם ארונטערגעשליידערט אונטען, איז ער געפלויגען און איז אנגעקומען אונבאשעדיגט אויף דער ערד.

היינט איז ער א גוואלטיגער פראפיטירער, ווען ער וויל. ער האט א שטארקען באגריף אויף די פרייזען פון לעבענס מיטעל אלס אירגענד וועלכער שפייז טראסט. אין מדרש ווערט דערצעהלט, אז מ'האט א מאל געכאפט דעם שטן און איהם געבונדען הענט און פיס און אריינגעווארפען אין א טיעפען קעלער, איז מיט איין מאל געשטיגען דער פרייז אויף אייער — א רענדיל אן איי — און אויף אנדערע זאכען. משמעות, אז אהן דעם שטן'ס אריינמישונג האבען זיך די העהנער אויפגעהערט צו אינטערעסירען מיט די היהנער. האט מען דעם שטן נאטירליך, געמוזט פריי מאכען, דען ווען העהנער הויבען אן פארליערען דעם יצר הרע, איז שלעכט.

און ער איז אויך גע'ממזר'ט אין זיין ריידען — א חכם עתיק, און געפינט אימער אן אויסוויכענדען וועג זיך ארויסצודרעהען פון א קלאהרע תשובה דאן ווען ער וויל ניט ענטפערען. אין איין אינטערוויו מיט זיין באלעבאס, דעם רבונו של עולם, האט ער ארויסגעוויזען אזוי פיעל טאקט און געשייטקייט ווי דער ערשטער קרימינאל לאיער.

גאט פרעגט איהם די דירעקטע פראגע „אי מזה תבא?" פון וואנען קומסטו? האט ער דאך געקענט ענטפערען פשוט, און אנרופען דעם פלאץ פון וואנען ער קומט. אבער משמעות, אז דאס האט איהם ניט געלוינט, האט ער געענטפערט: „משוט בארץ ומהתהלך בה" — פון ארומפליהען און ארומגעהן אין דער וועלט. דאס איז אקוראט ווי דער איינגעל אין חדר, ווען הרבי כאפט איהם אז ער שפיעלט אין קנעפלאך אונטער'ן טיש, און גיט א פרעג ביי איהם „שוי געץ וואו האלטסטו?" און דער איינגעל לייגט ארויף די גאנצע האנד אויפ'ן זייטעל חומש, און זאגט: „אט דא האלט איך!" און דאס מיינט אין ערגיץ ניט.

ער איז זעהר פאזיטיוו, און ווייס ווי צו האנדלען מיט זיינע משרתים. מ'האט נאך קיינמאל ניט געהערט פון א סטרייק אין זיין ממשלה, אדער דאס זיינע הייצער זאלען לאזען אויסגעהן דעם פייער אונטער די קעסלען, און וועלכע ער בראט זיינע געסט.

נאר איין מאל האט ער געמאכט א טעות. ער האט געמאכט א וועט מיט'ן רבונו של עולם, אז ער וועט געווינען איוב אויף זיין זייט. און דאס האט זיך איהם ניט איינגעגעבען.

נאך אלעמען קען זיין, אז מען בעגבל'ט איהם אומזיסט. אפשר פארשטעהט מען איהם ניט ריכטיג. עס ווייזט אויס, אז ער האלט שטארק פון דעם-געזעטץ פון גערעכטיגקייט און באצאהלונג, און באשטעהט אימער אויף דעם פונקט, דאס מיר זיינען בארעכטיגט צו די זאכען פאר וועלכע מיר צאהלען, און דאס מיר מוזען צאהלען פאר אלץ, וואס מיר קריגען סיי דאס איז א גראשענער בייגעל, אדער א שטיקלייט.

אפשר איז צייט, אז מ'זאל אנהויבען ריידען מיט מעהר דרך ארץ פון טייוועל.